

Κατσηφώτης Ἰωάννης: Διονύσιος ἱερομόναχος ἐκ Φουρνᾶ, ἱστοριογράφος (Πηγές καὶ ἐπιδράσεις στὴν «Ἑρμηνεία τῆς Ζωγραφικῆς Τέχνης») (σσ. 515-526).

Χριστόπουλος Παναγιώτης: Τὰ λείψανα καὶ τὸ Μονοστήρι Κοσμᾶ τοῦ Αἰτωλοῦ στὸ Καλικόντασι τῆς Μουζακιᾶς (σσ. 553-624).

Ἐπίκεντρον τῶν ἀνωτέρω ἀνακινώσεων, ὡς φαίνεται καὶ ἐκ τῶν περισσοτέρων τίτλων, εἶναι ὁ προσφάτως ἀνακηρυχθεὶς εἰς ἅγιον ἱερομόναχος σοφὸς Διδάσκαλος τοῦ Γένους Εὐγένιος Γιαννούλης ὁ Αἰτωλὸς καὶ ἡ ἐποχὴ του (17ος αἰών). Ἡ φωτεινὴ αὐτῆ μορφή τῆς ἐκκλησίας καὶ τῆς παιδείας μας μὲ τὴν πολυσχιδῆ δράσιν, τὴν διδασκαλίαν, τὴν συγγραφὴν ἐπιστολῶν καὶ τὴν ἴδρυσιν ἀνωτέρων σχολῶν εἰς Εὐρυτανίαν προσέφερον ἀνεκτιμήτους ὑπηρεσίας εἰς τὸ δουλωμένον Γένος καὶ συνετέλεσε σημαντικὰ εἰς τὴν πνευματικὴν του ἐγρήγορσιν, ἢ ὅποια ἦτο ἀναγκαία διὰ τὴν πολιτικὴν του ἀνάστασιν.

Ἡ ἐποχὴ τῆς δράσεως τοῦ σοφοῦ διδασκάλου καὶ τῶν μαθητῶν του ὡς καὶ ἡ ἐν γένει περίοδος τῆς τουρκοκρατίας εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Εὐρυτανίας καὶ τῶν Ἀγράφων, ἢ ὅποια λόγῳ εἰδικῶν συνθηκῶν κατάρθωσε νὰ διατηρήσῃ ἄσβεστον τὸν δαυλὸν τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἐλευθερίας κατὰ τὴν ζοφεράν διὰ τὸ ἔθνος μας δουλειαν, ἀποτελεῖ ἐν πολὺ ἐνδιαφέρον θέμα, τὸ ὅποσον χρῆζει εὐρυτέρας καὶ βαθυτέρας ἐρεύνης. Ὁ παρῶν ὀγκώδης τόμος ἀποτελεῖ μίαν πολὺ καλὴν συμβολὴν εἰς τὸν τομέα αὐτὸν καὶ πιστεύω ὅτι προσφέρει κεντρίσματα διὰ περαιτέρω ἐπιστημονικὰ συζητήσεις καὶ διερευνήσεις.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΕΥΘ. ΚΟΥΤΡΟΥΜΠΑΣ

Ἰωάννου Κ. Προμπονά, *Τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη καὶ τὸ Νεοελληνικὸ δημοτικὸ τραγούδι*, Τόμος Α', Ἀθήναι 1987, σελ. 240.

Ὁ συγγραφεὺς ἀνήκει εἰς τοὺς ἐμβριθεῖς μελετητὰς τῆς Μυκηναϊκῆς γραφῆς καὶ ἔχει ἤδη δώσει δι' ἀξιολόγων μελετημάτων δείγματα τῆς σοβαρᾶς ἐπιδόσεώς του εἰς τὴν διερεύνησιν τῆς γλώσσης τῆς γραμμικῆς Β γραφῆς καὶ τῆς ἐπιδράσεώς της ἐπὶ τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη. Διὰ τοῦ βιβλίου του «Ἡ Μυκηναϊκὴ ἐπικὴ ποίηση μὲ βάση τὰ Μυκ. κείμενα καὶ τὰ Ὀμηρικὰ ἔπη, Ἀθήναι 1980 (κρίσις ἐν ΠΛΑΤΩΝΙ 32/33 (1980-81) σελ. 441-443) ἔδειξε πειστικῶς ὅτι στερεότυποι τινες φράσεις τοῦ Ὀμήρου εἰς τὴν ἀρχὴν ἢ τὸ τέλος τοῦ στίχου προέρχονται ἐκ λαϊκῆς ποιήσεως ἀναγομένης εἰς τὴν Μυκηναϊκὴν ἐποχὴν, ἀφοῦ αἱ φράσεις αὗται συνηντῶντο κατὰ τινὰ τρόπον ἐνδεικτικὸν εἰς τὰς πινακίδας ἐκ Πύλου, Κνωσοῦ ἢ Θηβῶν. Διὰ τοῦ βιβλίου του «Ἀνθολογία Μυκηναϊκῶν κειμένων» Ἀθήναι 1983 (κρίσις ἐν ΠΛΑΤΩΝΙ 34/35 (1982-1983) σελ. 290-4) ἀναλύει καὶ σχολιάζει μὲ ἀγγίλους παρατηρήσεις ὠρισμένας φράσεις τῶν πινακίδων καταλήγων εἰς ἀξιολόγους παρατηρήσεις διὰ τε τὴν γλῶσσαν καὶ τὸν ρυθμὸν τῶν κειμένων καὶ διὰ τὸν τότε βίον τῶν κατοίκων καὶ τὰ ἔργα των. Διὰ τοῦ βιβλίου του «Ἀκριτικά» Α', Ἀθήναι 1985 (κρίσις ἐν ΠΛΑΤΩΝΙ 38, 1986) ἐξετάζει καὶ παραβάλλει ἀπὸ ἐπόψεως γλώσσης καὶ ὕφους τὸ Ποντιακῆς ἀκριτικῆς παραδόσεως ἔπος τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτα πρὸς τὰ δημοτικὰ τραγούδια καὶ καταλήγει εἰς τὸ συμπέρασμα τῆς συναφείας αὐτῶν καὶ φυσικὰ τῆς ἀνὰ τοὺς αἰῶνας συνεχίσεως τῆς ἐπικῆς παραδόσεως τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἡ μνεῖα τῶν τριῶν τελευταίων ἐργασιῶν τοῦ

Προμπονά έγινε διά να φανῆ ἡ γενικώτερα ἰδέα εἰς τὴν ὁποίαν στοχεύει ἡ ἐν ἐπικεφαλίδι ἀναφερομένη νέα ἐργασία του.

Ἡ ἰδέα αὐτὴ ἀπλοποιουμένη δύναται νὰ διατυπωθῆ ὡς ἐξῆς: Μὲ τοὺς ἀγῶνας ποὺ εἶχαν κάμει εἰς τὰς ἐξερευνήσεις των οἱ θαλασσοπόροι Μυκηναῖοι καὶ μὲ τὰς ἐκστρατείας των εἰς τὴν Μεσόγειον, τὸν Πόντον καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν καὶ τὸ Ἴλιον ἦτο φυσικὸν νὰ δημιουργηθῆ ποίησις ὑποθαλαπμένη ὑπὸ τῶν ἀνακτόρων τῶν διαφόρων Μυκηναίων ἡγεμόνων, διὰ τῆς ὁποίας ἀοιδοί, ὡς ὁ Δημόδοκος καὶ ὁ Φῆμιος ἐξύμνουν τὰ ἥρωϊκὰ κατορθώματα τῶν συμμετεχόντων τῶν ἐκστρατειῶν πριγκίπων.

Ἡ ραψωδικὴ αὐτὴ ποίησις ἀπὸ τῶν περὶ τὸ 1250 γεγονότων τῆς Τροίας συνεχίσθη ζῶσα μέχρι τοῦ 800, ὅποτε τὴν ἐχρησιμοποίησε καὶ τὴν ἐτελειοποίησεν ὁ Ὅμηρος. Ὅτι τὴν μετεχειρίσθη ὁ Ὅμηρος τὸ ἀπέδειξε ὁ Προμπονάς διὰ πειστικῶν παραδειγμάτων εἰς τὸ προμνημονευθὲν βιβλίον του «Ἀνθολογία».

Δὲν εἶναι λοιπὸν καθόλου ἀφύσικον καὶ περιέργον νὰ συνεχίζεται μία παράδοσις ποιητικὴ σιωπηρῶς ἐπὶ πέντε αἰῶνας. Ἴδου ὅτι τοῦτο ἐπιβεβαιεῦται καὶ μεταγενεστέρως ἀφοῦ ἡ ἐπικὴ παράδοσις ἢ ἀκριτικὴ τοῦ Πόντου τὸ 1200 εὑρίσκειται πάλιν συνεχιζομένη μὲ τὰ αὐτὰ σχήματα γλωσσικὰ καὶ θεωρητικὰ μετὰ πέντε ἄλλους αἰῶνας τὸ 1700 εἰς τὰ δημοτικὰ τραγούδια, ὅπως πάλιν ἀποδεικνύεται ἀπὸ τὴν ἀνάλυσιν εἰς τὸ προμνημονευθὲν βιβλίον «Ἀκριτικά».

Καὶ τώρα μὲ τὸ νέον ἐν ἐπικεφαλίδι ἀναφερόμενον βιβλίον ὁ Προμπονάς συγκρίνων τὰ ἔπη τοῦ Ὀμήρου μὲ τὰς συλλογὰς τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν συνάγει τὸ συμπέρασμα ὅτι τὰ δημοτικὰ τραγούδια τοῦ 1800 μ.Χ. συνεχίζουν τὴν ἀρχαίαν μελωδίαν τοῦ Ὀμήρου τοῦ 800 π.Χ. μὲ τὰ ἴδια μοτίβα, μὲ τὰ ἴδια σχήματα, μὲ τὰς ἰδίας τυπικὰς ἐκφράσεις ὅτε μὲν εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν στίχων, ὅτε εἰς τὸ μέσον, ὅτε δὲ εἰς τὸ τέλος.

Ὁ ἀκάματος καὶ ἐπίμονος συγγραφεὺς ἀνασκάπτει ὅλην τὴν Ἰλιάδα καὶ ὅλην τὴν Ὀδύσειαν καὶ ὅλους τοὺς Ὀμηρικοὺς ὕμνους καὶ ἀνευρίσκει ἀπὸ ὅλα τὰ στοιχεῖα τῶν ἐπῶν καὶ ἀπὸ τοὺς ὕμνους φράσεις καὶ ἰδέας καὶ μοτίβα ποὺ εἶναι τὰ αὐτὰ μὲ τὰ τῶν δημοτικῶν ἀσμάτων. Ὁ νέος Ἕλλην στιχουργός, μᾶλλον ἀναλφάβητος, ζῆ μέσα του τὴν μυθολογικὴν, τὴν θρησκευτικὴν, τὴν ἱστορικὴν καὶ τὴν φιλολογικὴν παράδοσιν τοῦ ἔθνους του καὶ τὴν ἀναπαράγει ποιητικῶς. Τὰ λόγια, τὰς ἰδέας καὶ τὰ μοτίβα τὰ πονάρχαια τὰ ξαναδένει μὲ τὸν ἰδικόν του τρόπον, τὰ ἀναπαράγει ὁ ἀγράμματος Ἕλλην ἀπόγονος. Αὐτὰς τὰς ἰδέας καὶ τὰς φράσεις εἰς τὴν ἀρχὴν ἢ τὸ τέλος τοῦ στίχου εἶναι ἀδύνατον νὰ τὰς δώσῃ ἓνας λαϊκὸς ποιητὴς Γάλλος, Ρῶσος, Ἀμερικανός, Ἀφρικανός ἢ Ἀσιάτης. Μόνον ἓνας Ἕλλην δύναται νὰ ἀναπαραγάγῃ τὴν πάτριον παναρχαίαν ποίησιν.

Ὁ γράφων ἔχει πεισθῆ ὅτι αὐτὸ τὸ συμπέρασμα συνάγεται ὡς ἀναμφισβήτητον. Ὁ Προμπονάς εἰς τὸ βιβλίον αὐτὸ «οὔτε λέγει οὔτε κρύπτει, ἀλλὰ σημαίνει». Συλλέγει στίχους παλαιοὺς καὶ τοὺς ἀντιπαραθέτει πρὸς πληθὺν ἀναλόγων νέων ἐκ συλλογῶν ἀσμάτων προερχομένων ἐκ παντὸς μέρους τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου. Εἰς τὸ δευτέρον μέρος παρέχει ἀνθολογίαν Ὀμηρικῶν κειμένων καὶ ἀνθολογίαν δημοτικῶν παραλογῶν. Τὴν παραβολὴν καὶ τὰ συμπεράσματα ἀφίνει νὰ τὰ ἐπεξεργασθῆ μαζί μὲ τοὺς φοιτητάς του, δίδων εἰς τὸ βιβλίον διδακτικὸν χαρακτῆρα ὁμοῦ καὶ ἐρευνητικὸν καὶ τὴν θέτει ὡς ἐρώτημα. Καὶ μὴ θεωρῶν τὴν μελέτην πλήρη, ἀλλὰ προσωρινὴν ἐπιφυλάσσει νὰ τὴν συμπληρώσῃ. Οἱ φοιτηταὶ θὰ ἀποφανθοῦν μετὰ διερεύνησιν καὶ μελέτην, ἂν καὶ φραστικῶς καὶ ἀπὸ ἀπόψεως μοτίβων καὶ ἰδεῶν καὶ ποιητικῆς συνθέσεως ὑπάρχῃ σχέσις καὶ ἀλληλεξάρτησις μετὰ τῆς Ὀμηρικῆς ποιήσεως καὶ τῆς Νεοελληνικῆς δημοτικῆς ποιήσεως.

Ἄλλ' ἄς ἴδωμεν καὶ συγκεκριμένα τινὰ δείγματα τῆς ἀντιπαραθέσεως. Ἀπὸ τὸ Μέρος Α', «κοινὰ γλωσσικὰ στοιχεῖα στὰ Ὀμηρικὰ ἔπη καὶ στὰ ΝΕ δημοτικὰ τραγούδια», τὸ περιέχον χωρία Ὀμηρικὰ καὶ παραπομπὰς εἰς παρομοίας φύσεως ἄλλα χωρία καὶ παραλλήλως στίχους δημοτικῶν ἄσμάτων καὶ παραπομπὰς εἰς ἄλλα παρόμοια—σελ. 11 ἕως 136—παραθέτομεν δείγματά τινα, παρουσιάζοντα μορφολογικὸν ἐνδιαφέρον (ἐκφράσεις καὶ λέξεις μεμονωμένας κατεχούσας ἐν τῷ στίχῳ τὴν αὐτὴν θέσιν εἰς τὴν ἀρχὴν ἢ τὸ τέλος).

1. ἄλλ' ἄγε μοι, μαῖα, στόρεσον λέχος, ὄφρα καὶ αὐτός, ψ 171. παράθεσις καὶ ἄλλων ὁμοίων στίχων καὶ παραπομπῶν ἀπὸ διάφορα στοιχεῖα τῶν Ἐπῶν, ἐν ὄλφ 104 χωρία. Καὶ παραλλήλως: Ἄε τε, βᾶγιες, στρώσετε, τὴν κλίνην τὴν ἀπάνω, Κύπρος, Λύντεκε 288 καὶ ἄλλοι 10 ὁμοιοὶ στίχοι παραλλάσσοντες (ἀμέτε, λάμντε βᾶγιες, δέβα καλίτσα μ', ἔμπα κᾶλη μ', ἐβγῆτε βᾶγιες, σύρετε βᾶγιες, σύρητε βᾶες—στρώσετε τὴν κλίνην, στρώσων με θανατικὸν κρεββάτιν, στρώστε μου τὸ νυχτικὸ κρεββάτι, στρώσετε δὴν ἀργυρῆ μου κλίνην, γιὰ ἄμε σὺ καὶ κόνεψον εἰς τοῦ καστρί' τὴν πόρταν) ἐκ Κύπρου, Κρήτης, Καρπάθου, Πόντου, Μήλου, Σύμης καὶ Θράκης.

2. αἰδεσθεν μὲν.. δεῖσαν δέ,
ἀντρέπιτι... φουβᾶτι
3. Ἀντὰρ ἐπεὶ τό γ' ἄκουσε θεὰ λευ-
κώλενος Ἥρη,
Κι ὁ Κωσταντῆς ὡς τὰ ἴκουσε
4. βῆ δ' ἵεναι πρὸς δῶμα,
φεύγει τσαὶ πάει
5. πὰρ ποταμὸν κελάδοντα παρὰ ὄ-
δανδὸν δορακῆα,

κάτω στὸ μαῦρον ποταμὸ, στὸ μαῦρον καλαμιῶνα, ἕτεροι παρόμοιοι 20 μὲ παραλλαγὰς: κάτω στέες ἄκρες τῶν ἀγρῶν, στὸν ἀγροκαλαμιῶνα, κάτω στὴν ἄκρη τοῦ γυαλοῦ, κάτω στὴ Βαβυλώνα, τὴν ἄκρα τὴν ἀκροαλιάν, τὸν ἀκροκαλαμιῶνα κλπ.

6. καὶ εἶρετο δεύτερον αὐτις,
7. ἐκ κεφαλῆς ἔλκετο χαίτας, 3
8. ἐρύσσατο δὲ ξίφος, 8
9. καὶ ἐσσομένοισι πωθέσθαι, 7
10. ἔνθα στὰς θηεῖτο
11. εὔρεν ἤμενον, 8

12. ἀστεροπῆ ἐναλίγκιος
13. οὐπὼ πᾶν εἰρητὸ ἔπος., 3
14. θεοὶ δέ τοι ὄλβια δοῖεν, 6
15. ἀντὰρ ἐπεὶ πόσιος καὶ ἐδητύος ἐξ-
ἔρον ἔντο, οἳ μὲν κακκείοντες ἔβαν
οἰκόνδε ἕκαστος
16. κατεκλάσθη φίλον ἦτορ, 7
17. κέρασε δὲ νέκταρ ἐρυσθρόν, 5
18. κραδίη γέ σιδηρῆ ἦεν, 6
19. κλαίωντέ τε μωρομένω τε, 6

20. ὄσσε δὲ πύρι ἐίκτην, 4
21. εἴλετο δὲ ὄαβδον

ὁμοιοὶ στίχοι ἐκ τῆς Ὀμηρικῆς ποιήσεως 5.

ὁμοιοὶ στίχοι ἐκ συλλογῶν 7

ὁμοιοὶ στίχοι 9

ὁμοια (ὁ βασιλιάς, ὁ Διηνής..) 16

ἕτεροι περιπτώσεις 21

ἕτεροι περιπτώσεις (κινάει καὶ πάει) 8

Σ 576

πάλι ξαναρωτᾷ τὴν ἀνέσπα τὰ μαλλιά της, 10 καὶ σέρνει τὸ σπαθί του, 2 στὸν κόσμον ἀτ' ἀκούσουν, στέκου καὶ συντηροῦν τὴν νε τζαὶ ἠδρεν τὴν τζ' ἐκάθετον, 3

χύνεται σὺν τὴν ἀστραπῇ τὸν λόγον δὲν ἀπόσωσε...; 12 Θεός σου τὸ πληρώσει, 6 Ἐκάτσαν τσαὶ δειπνήσασσι τσαὶ πῆσιν νὰ ππέσουν

ράγιζεται ἡ καρδιά του, 7 γλυκὸν κρασί κερνά τους εἶχαμε σίδηρὸ καρδιά, 7 κι' ἐγὼ σὲ κλαίω, σὲ μύρομαι. 11

σὺν ἀστραπῇ τὸ μάτι του, 4 τὴν πατερίτσα του ἄδραξε

22. ἦλθε κατὰ στόμα φοῖνιον αἶμα
23. ταύρων ἠδ' αἰγῶν τεληέσσας ἐκα-
τόμβας

24. ἀλλ' ἄγ' ἐμοὶ δότε τόξον ἐξέουον

25. οὐκ ἔχε νήδυμος ὕπνος

26. φέρετε δὲ ὕδωρ, 5

27. χαμαὶ πέσεν, 8

28. δῆσε χεῖρας ἱμάσι, 3

29. φύλλοισιν ἐοικότες ἢ ψαμάθοισιν

30. ὡς μὴ ὄφελλε τεκέσθαι, 2

τὸ στόμα τ' αἶμα γιόμισε
σφάζουνε βόδια ἑκατὸ καὶ
γίδια πεντακόσα

τσαὶ δῶσ' μου τῆ σαγίττα
μου τσαὶ τὸ καλὸ δοξάρι
κι' ὁ ὕπνος δὲν τὴν ἔπιανε
Σουσάνα, φέρε μου νερὸ
χαμαὶ ν' εἶεν ἠπέσει, 4
ἐδήσασι τὰ χέρκια του
τρεῖς δίπλες τ' ἄλυσιδιν, 3
σάν τ' ἄστρη σάν τὰ φύλλα,
ἄμμον εἶσεν ἢ θάλασσα
νὰ μὴν εἶχε με κάμει, 4

Παρατηρήσεις: Ἐκ τῶν παρατεθέντων ἐλαχίστων δειγμάτων ἐκ τοῦ σωροῦ τοῦ ὑλικοῦ τῶν 126 σελίδων παρατηρεῖ τις τὰ ἀκόλουθα: 1) ὅτι εἶναι ἀπιστεῦτως ἐκτεταμένη ἡ ἔρευνά τοῦ συγγραφέως, ὁ ὅποιος ὄργωσε κυριολεκτικῶς τὰς δεκάδας χιλιάδων στίχους τοῦ Ὀμήρου καὶ τῶν συλλογῶν τῶν δημοτικῶν ἄσμάτων παντὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ χώρου καὶ μᾶς τοὺς παραθέτει ἐδῶ ἐν ἀφθονίᾳ δι' ἐκάστην περίπτωσιν, ἵνα μᾶς διευκολύνη — ἡμᾶς καὶ τοὺς φοιτητάς του — ἵνα συναγάγωμεν μόνοι μας τὰ συμπεράσματα περὶ τοῦ ἂν ὑπάρχη συνάφεια μεταξύ τῆς Ὀμηρικῆς ποιήσεως καὶ τῆς δημῶδους. Εἰς ἓν δεῖγμα, τὸ πρῶτον παρατεθὲν ἀνωτέρω, αἱ παραπομπαὶ εἰς μὲν τὸ Ὀμηρικὰ κείμενα εἶναι 104 εἰς δὲ τὰ δημῶδη 11. 2) Ὅτι εἶναι καταφανῆς ἡ στενοτάτη συνάφεια, τόσον εἰς τὴν ποιητικὴν ἰδέαν, τὸ μοτίβο, τοῦ Ὀμηρικοῦ ποιητικοῦ κειμένου καὶ τοῦ δημῶδους στίχου, ὅσον καὶ εἰς τὴν ὁμοιότητα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τῶν ἀντιστοιχῶν στίχων καὶ ἔτι ἐμφαντικώτερον εἰς τὰς χρησιμοποιομένας λέξεις (αἱ δὲ λέξεις εἶναι τὸ κυριώτερον χαρακτηριστικὸν τῶν ποιημάτων) καὶ εἰς τὴν ἐν τῷ στίχῳ θέσιν τῶν λέξεων. Διακρίνεται καθαρὰ πῶς ὁ δημῶδης στιχουργὸς ἔχει παραλάβει τὴν ἰδέαν τοῦ ποιήματος, τὴν εἰκόνα καὶ μαζί μὲ αὐτὴν καὶ τὴν λεκτικὴν τῆς διατύπωσιν καὶ τὴν τάξιν τῶν λέξεων εἰς τὴν ἀνάλογον ἐν τῷ στίχῳ θέσιν, ὅλα μαζί ἀπὸ τοὺς στιχουργοὺς τῆς προηγουμένης του γενεᾶς, δηλαδὴ τῆς ποιητικῆς παραδόσεως τοῦ γένους του. Εἶναι ἀδύνατον τὸ εἶδος αὐτὸ τῶν ποιητικῶν ἰδεῶν καὶ εἰκόνων ποὺ ὑπάρχουν εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς, νὰ τὸ ἴδη κανεὶς ἐκφραζόμενον μὲ αὐτὰς ἐδῶ τὰς εἰκόνας καὶ αὐτὴν τὴν λεκτικὴν διατύπωσιν εἰς ἓνα Ἰάπωνά, Βέλγον, Κοζάκον, Ἰσπανὸν ἢ Αἰθίοπα. 3) Ἐκ τοῦ εἶδους τῶν χρησιμοποιουμένων λέξεων τῶν δημῶδων ποιημάτων, ἰδίᾳ τοῦ Πόντου καὶ τῆς Κύπρου, ἐπιβεβαιοῦται ἡ ὑπὸ τοῦ Προμπονά ἤδη εἰς τὰ «Ἀκριτικά Α'» γενομένη διαπίστωσις, ὅτι ἡ δημοτικὴ ποίησις εἰς τὰ Ποντιακὰ ἀκριτικά ἄσματα χρησιμοποιεῖ γλῶσσαν μεικτὴν ἐκ λέξεων λογίων καὶ δημῶδων ἀδιακρίτως.

Τὸ Β' μέρος τοῦ βιβλίου περιέχει δύο ἀνθολογίας ποιημάτων 1) Ὀμηρικῶν ἀπὸ τὰ Ἔπη καὶ τοὺς Ὕμνους τοῦ Ὀμήρου: Περιέχει 37 ὁμάδας ἰδεῶν, ἐκ τῶν ὁποίων τινὲς περιέχονται εἰς πλείονα τοῦ ἐνὸς τεμάχια στίχων (μέχρι καὶ πέντε τινὰ) σελ. 137-184 καὶ 2) ἀνθολογίαν Ἑλληνικῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν σελ. 185-238, εἰς τὴν ὁποίαν περιέχονται 30 ὁμάδες μοτίβων, ἐκάστην ἰδέαν ἐκπροσωποῦμένης διὰ πλείονων παραλλαγῶν (μέχρι ἑννέα ἐνίοτε). Ἡ παράθεσις τῶν δύο ἀνθολογιῶν δίδει τὴν δυνατότητα εἰς τὸν ἀναγνώστην καὶ εἰς τοὺς φοιτητάς του πρὸς ἀνεῦρεσιν τῆς συγγενείας τῶν μοτίβων τῆς ἀρχαιοτάτης ἑλληνικῆς ἐπικῆς ποιήσεως καὶ τῆς νεωτέρας. Εἶναι προφανῆς ὁ διδακτικὸς σκοπός. Καὶ οἱ μὲν φοιτηταὶ θὰ ἐρευνήσουν τὴν ὁδηγίαν τοῦ διδασκάλου τῶν καὶ θὰ συναγάγουν

τά συμπεράσματα, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὁποίων ὁ Προμπονάς ἐκ τῆς «προσωρινῆς» παρουσίας μορφῆς τοῦ βιβλίου θὰ ἀχθῆ εἰς ὀριστικὴν καὶ τεκμηριωμένην διατύπωσιν τῶν συμπερασμάτων περὶ τῆς σχέσεως τῆς Ὀμηρικῆς ποιήσεως καὶ τῆς δημῶδους.

Ὅμως ὁ ἀναγνώστης τοῦ βιβλίου καὶ ἐκ προχείρου ἔτι συγκρίσεως ὀλίγων ποιημάτων βλέπει καταφανῆ τὴν σχέσιν, τόσον εἰς τὴν ταυτότητα τῶν μοτίβων ὅσον καὶ εἰς τὴν λεκτικὴν αὐτῶν διατύπωσιν, ἀκριβῶς ὅπως αὐτὴ ἐξηκριβώθη ὑπάρχουσα εἰς τὰ πολυπληθῆ δείγματα τοῦ Α' μέρους τοῦ βιβλίου. Ὀλίγα δείγματα 1) Ὀμηρ. Α 423 ἐξ. Ἡ ἰδέα διὶ ὁ Ζεὺς μετέβη εἰς τοὺς ἀμύμονα Ἄϊθιοπῆας ἐς Ὁκεανὸν (ἦτο δὲ ὁ Ὁκεανὸς τὸ περιφερικὸν ἔσχατον πέρασ τῆς γῆς) ἀποδίδεται μὲ τὸν δημοτικὸν στίχον Κάτω στὴν ἄκρη τοῦ γυαλοῦ, αὐτὴν τέλειωσῃ τοῦ κόσμου, Χίος συλλογῆ Λύντεκε. Τῆς ἰδέας αὐτῆς καὶ τῆς φραστικῆς τῆς διατυπώσεως παραλλαγαὶ εἶναι διὰ μὲν τὸν Ὀμηρον εἰς τὰ τεμάχια 1β ἔως 1θ εἰς δὲ τὰ δημῶδη τοῦ 1β ἔως 1θ 2) Τὸ Ὀμ. 1β, α 22 ἐξ., ὅ νε τέρπετο δαιτί... τοῖσι δὲ μύθων ἤρχε = δημ. 1β ὁ βασιλιάς κι ὁ Μαυριανὸς σὲ περιβόλι τρώγουν... κι' ἀθιβολὲς ἐφέραν. Ὅμοια δείγματα εἶναι πλῆθος.

Διὰ τῆς λίαν ἐπιμελημένης ἐργασίας ταύτης ὁ Προμπονάς συνεχίζει τὴν διὰ τῶν Ἀκριτικῶν Α' ἀρξαμένην συγκριτικὴν μελέτην τῆς ἀρχαίας ποιήσεως καὶ τῆς νεωτέρας καὶ ἀφίνει νὰ καταφανῆ διὰ συγκεκριμένων καὶ ἀφθόνων δειγμάτων ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ σκέψις καὶ ἡ Ἑλληνικὴ γλωσσικὴ διατύπωσις εἶναι συνεχῆς ἐν τῇ ἐξελίξει τῶν καὶ οὐδέποτε διεχωρίσθη εἰς παλαιὰν καὶ νέαν. Καὶ ἡ σκέψις καὶ ἡ γλωσσικὴ διατύπωσις εἶναι ἡ ἴδια, συνεχῆς, ἐξελισσομένη, μεικτῆ, οὐδέποτε διχασθεῖσα οὔτε εἰς τὴν ἀκριτικὴν ἐποχὴν. Ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι διεχωρίσθη ἡ γλωσσικὴ μορφή κατὰ τὴν ἀκριτικὴν ἐποχὴν εἶναι ἀβάσιμος καὶ ἐκ τῶν δειγμάτων τοῦ λαϊκοῦ λόγου ἀποδεικνύεται ψευδής.

Ἡ λαμπρὰ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα τοῦ Προμπονά καὶ τὰ συμπεράσματά του, τὰ ὁποῖα διαφαίνονται μὲν, δὲν θέλει ὅμως νὰ τὰ παρουσιάσῃ ἀκόμη ὡς τελικὰ, συμπίπτουν καὶ ἐπικυροῦν τὴν προηγουμένην γενικὴν ἔρευναν τῆς πνευματικῆς καὶ γλωσσικῆς παραδόσεως τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τοῦ μεγάλου διδασκάλου Ν. Γ. Πολίτου καὶ τὰ συμπεράσματά του. Ἐκεῖ, εἰς τὰς Παραδόσεις του τὰς μνημειώδεις διαπιστώνει τὴν ταυτότητα καὶ συνέχειαν τῆς ἑλληνικῆς ἀντιλήψεως τοῦ κόσμου καὶ τοῦ βίου καὶ τοῦ τρόπου τῆς γλωσσικῆς διατυπώσεως τῶν ἀντιλήψεων του τούτων. Ὅλοι οἱ μῦθοι καὶ οἱ θρύλοι καὶ αἱ εἰκόνας καὶ αἱ δεισιδαιμονίαι διὰ τὰ βουνά, τὰ κάστρα, τὰ μνημεῖα, τὰ ποτάμια, διὰ τὰ δαιμονικά, τοὺς βρικόλακας, τὰ θέματα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου, ὅλα προέρχονται ἀπὸ τὴν ἀπατάτην ἀρχαιότητα. Καὶ ὁ μοιχίδιος Πάν ζῆ εἰς τὰ σμερδάκια, καὶ τοῦ Αἰγέως ὁ μῦθος καὶ τοῦ Ἡρακλέους οἱ ἄθλοι ζοῦν ἀνὰ τοὺς αἰῶνας, μᾶς ἤλθαν δὲ μαζί μὲ τὰ ὀνόματά των ἀπὸ τῆς Προομηρικῆς ἀκόμη ἐποχῆς αἱ Νηρηίδες-νεράϊδες, αἱ Σειρήνες, αἱ Γοργόνες, ἡ ἰχθυόμορφος Σκύλλα, τὰ δαιμόνια καὶ τὰ τελῶνια καὶ ὁ Σατανᾶς καὶ ὁ Χάρων. Καὶ ἡ γλῶσσά των. Τὸ κορυφῶδες βουνό, «ἐκ στόματος τοῦ ἀρχιποιμένου Ντίνα Σαράντη ἐκ Περιβολιοῦ Γρεβενῶν» παρατηρεῖ ὁ Ν. Γ. Πολίτης. «Ἀμετάλλακτος παρέμεινεν ἡ πίστις, ὑπὸ τὸν αὐτὸν χαρακτήρα καὶ τὰς αὐτὰς μορφὰς» σελ. 1214 καὶ 1215.

Τὴν ἴδιαν ἀμετάλλακτον πίστιν ὑπὸ τὸν αὐτὸν χαρακτήρα καὶ τὰς μορφὰς διαπιστώνει εἰδικῶς καὶ εἰς τὴν ποίησιν ὁ Προμπονάς ἐπικυρῶν τὰ συμπεράσματα τοῦ σεβασμοῦ διδασκάλου.

ΠΑΝ. Κ. ΓΕΩΡΓΟΥΝΤΖΟΣ